

ביניהם לפי אופנה עתיקה, שתמיד מוררנית. המודרניסט הראשון אולי היה האלמוני שצירי את הראמים והצירידיים על תיקרת המערה באל-טאמירה לפני שלושים או ארבעים אלף שנה, או חברו, שסיפר ליד המדורה, איך שיטע מדרכו את תהמת, ואיך סרס כרונוס את אוראנוס, ואיך ברא יהווה את המים ואת הארץ והיה מחרף על פניה ואיך מחץ את רהב.

אבל המודרניסט הראשון שהואשם ורשמית (והערות בדידיו) היה איסקילוס איש אלוסיס שבאתיקה, בן המאה השישית לפני. בטראגדיה הפרסית של עליה מיתולוגיה, כפי שהיווה המודרניזם המיושן של הדור הקודם, אלא חומר היסטוריאטואלי של מילחמה, שהוא עצמו להם כה שמונה שנים קודם לכן. המחזה אפילו היה פטרויטי, כי ביטא את הטראגיות שבמפתח הפורסיים מנקודת ראות פרסית, את אידם — כלי שימחה לאיר, וקמה צעקה גדולה כנגד אנשי התיקשורת שלא, כלומר עורכי תחומי הפרסים הטראגיים, אלא שכלו לטעון כנגד איסקילוס שהוא סתם יפהנפשי, שהלוא הוא עצמו הצטיין במילחמה זו ובה נפל אחיו. בליט ברייה ניטפלו מחזקה אחר של טענה, שחשף בו את סודות טיקסי המיסתוריו של אלוסיס עירו, ועתה, מה יגידו בגת, איך תשמחנה בנות השכנים... ואפילו ערכו לו מישפט. הוא יצא זכאי בטענה, שהיה מודרניזשונג וגילה את הסודות שלו במתכוון, כי לא יסער, שהם עדיין סודות.

את כתר המודרניזם נשא רק ארבע שנים, מ' 472 עד '468, ואז רמה קרנו של סופוקלס היפהפה, בנו של יצרן נשק, המחזאי הראשון, שלא שיחק במחזות עצמו, חידוש גמור, שסוף פוקלס חידשו בעל כורחו, כי היה לו קול חלוש, הוא יסד חוג ספרותי בשם "אגודת המוזות" וכתב גם מחקר על תפקיד המקהלה, שבעיקבותיו קיבל כנידאה קביעות ודרגת פרופסור גמור, כי עובדה, שסרב לכמה הזמנות מפתות מחצרות מלכים בחו"ל. הוא נשאר מודרניסט עד זיקנה מופלגת, וכשהוצג מחזהו האחרון, אדיפוס בקולונוס — וסופוקלס או בן '96 (י) שנה — אמרו שזאת הטראגדיה הכי גדולה שלו, למרות שבעצם אינה טראגדיה, אף כי היא טראגית ממש, כי אין בה הרבה עלילה: אדיפוס, הקצבן הישיש והעיוור, מתאר את אסונותיו, עד שרעמים מרי יליכים אותו אל התקרשות המיסתורית, ובנותיו הנוכחות חוזרות לבמה עם תיואוס, להתאבל עליו...

אבל בינתיים כבר דרך כוכבו של אוריפידס, גדול המודרניסטים של המאה החמישית לפני הספירה, שהואשם כרוחף סנסאציות והיה כה שנוי במחלוקת, עד שזכה להוקרה רק אחרי מותו, כשמחזותיו הועלו בידי בנו, ואולי הוא הראשון שניתן לומר עליו, שהקדים את דורו בקיצור, בין המודרניזם והאופנה יש רומאן רב תהפוכות, ישן מאוד וחדש תמיד.

ראובן קריין

אשמת האשם

ההתודעות הראשונה שלי לדרמות היא מעל גלי האתר. אני שומעת את שפת האם שלי נאנסת לכלל היגיו מסולסל המחקה את היגיו העברית כפי ערביי ישראלי, התוכן טפל להיגיו המעורר מסולסל, הנחנה מעצמו, ולפי החוקים ברקע מהנה גם אחרים עד בלי די, ואני חושבת: עוד מעייה אתה מתוכניות הכיור, חוסר טעם שמעורר אינחת מטרידה, אבל עוד מעט ייפסק, ישתתק הקול הזה, ואוכל לשכוח את המערכון סר הטעם ולהעמיד פנים שלא שמעתי אותו מעולם. כהנה וכהנה ימערדו המצחיקים להשכיר שמיצ' וות ההצחקה דוחקת בהם לספק חומר לתוכניות כיור, ואין חרש תחת השמש, אבל ההגיגה נמשכת, ואת מקומה של אינחת תופסים אימה ובושה שמעלה סוקק על הפנים וועם, בעירבוביה שבה אני יודעת עוד מה קודם למה, אני תופסת שזה "על באמת", שאין זו פליטת פה, שמישהו העמיד כאן רמות של ממש, שבצר — יסלחו לי על שאני מזמנת אותם בכפייה זו — שייקה אופיה, אורי וזהר, הגששים, יש לנו עכשיו מצחיקן לאומי חדש, הקריאות המבקשות להתפרץ איכה השפלתנו רדת, איך התר הדבר ברשות שידור לאומית, מי, למה? נשארות ללא מענה, יתרעלכן, אין להן אפילו הר קל שבקלים כאשר הניחוש הפך למציאות: כוכבת רכובת ישראליק' 86 האשם תמיד (איזו חוכמה עליונה בכחירת השם: האשם תמיד, ההת) כסיבה למסיבה, נושא מאמרים מכובדים במוספי עיתוני השבת, במקומות, אורח כבוד בערכי אריות ובמופעים פומביים, החושפים כולם את

האיש שמאחורי הדמות, את הקריירה האמנותית שלו, בודקים את המוטיבציות הפיננסיות שלו, ועוד מעט גם את חשבון הבנק שלו, אבל, למרות הציפיות — שלי על כל פנים — איש אינו מתייחס לתופעה עצמה, איש אינו שואל מה הפך את האשם לכוכב תרבות בישראל של קיץ '86. מהו הקוסם לקהל הרחב ברמות המסוימת הזאת: ערבי ישראלי, תושב הכפר הערבי-ישראלי, אלגנטי כסגנון אוריינטלי מובהק, בלבוש מגוון, בשפם מטופח, הוא מצטלם — גם את זה אין חוסכים מאיתנו — בפזיזות פנים ובידו ספל הקפה הנצחי, איש אינו שואל מדוע הם אוהבים אותו, איזה חלק בנפש הישראלית נענה לזו? גרויזיה הגיוענית הזאת? הנה, אמרת את המלים שאני נתפשת לשכמותן על נקלה, שהחנקתי אותן בתוכי, שקיוויתי שמישהו יזלי יאמר אותן, שיבואו חכמים ונבונים דבר, מבקרי אמנות, אנשי תרבות, חובשי ספסלי אקרמיה ויאשרו בהבל פיהם תחושות שאדם מתלבט עמהן, אבל איש לא קם.

איש לא אמר שבימים שבהם מתפתלים ונרמקים חברי הנכנסת שלנו לאשר אחרי חזיות וקיימורים אידיקן את חלק הגיוענות בכנסת, בימים שבהם מתנהל על דפי העיתונות ויכוח מר ונוקב על יחסי יהודים-ערבים בישראל (א"ב

האשם הוא כלי להעביר דרכו ביקורת על החברה הישראלית, הוא מעין אורח לרגע וגו'... זווית ראייה חדשה, בלתי-שגרתית החושפת את ליקוינו בדרך הומוריסטית, ובכלל, האם אין זה גילוי של הרמוקרטיה במיטבה, האם לצחוק למאורקאים, לפרסים, לפולנים מותר ול"בני רודנו" אסור?

האומנם הומור? — נשיב, ואומנם כן, גם

חנה ראוכר: דיוקן עצמי
אקריליק גיר ופחם על בד

יהושע — אנטון שאמס), בזמן שבו אנו נאלצים לשאול את עצמנו את השאלות היותר כואבות בדבר יחסי צינות — פלסטיאיות, בימים שבהם אנחנו תובעים בגרון נטוי וביד רמה, כוכות הקנויה לנו בירושה, את הפרשת השלום הקר עם מצרים — שכן נפשנו יוצאת לאמץ אל לבבנו ההם את ירירינו המצרים בהמוניהם, גם בנות ימים אנו נוהגים כמנהגן של אומות שאותן אנו מגנים על האנטישמיות שבהן.

מיהו ומה מייצג האשם? האשם הוא היהודי הרוקד, "מה יפית" לפני הפריץ, הוא היהודי שהאכיליהו בעל-כורחו מפת-בגם, לשמחת לבם של הללו, אנו שאתנו הסתאבו על אונסם, נהנים להפוך את הגלגל, אנחנו יושבים והשוט בדידנו: ישקודו הנצעים לפנינו, אבל האשם הוא ערבי-ישראלי ששם עצמו לצחוק למען פירסום או בצע כסף, ואפילו לא נאנס לכך מחמת אידם. האשם הוא פיקציה ישראלית למהרה, ומה יש בו שמהנה ליכס של הרבים? לא הרבה. המיבטא שיבושי השלשן האופייניים, ה"ה' והפ' המתחל" פות, הקול המתקתק המתנגד שהמסר שלו הוא חנופה והתרפסות, גינותי הכבוד והג'נטלמניות, במופע פומבי לפני בני נוער מתקיימת תחרות נושאת פרסים על החיקוי המוצלח ביותר של האשם, מתחרים לידים ונערים מגיל שש עד שש עשרה, האשם, יאיר ניצני — מעיר לנער המחקה אותו: לא כך, לא, "שלוש מאינים ומאונות", איפה הג'נטלמניות? אני קודם כל ג'נטלמן, —

שלוש מאינים ומאונות, גבירות ואדונים! — וכך האשם הוא ג'נטלמן, בלבושו, בסגנונו,

כזכור, היה זה השיר "תפילין" של יונה וולך, שהתפרסם בשנת 1982 בעיתון 77, אשר עורר את קיצפה של מי שהיתה סגנית-שר החינוך והתרבות, הד"כ מרים תעסה גלזר, זו שנתפשת ממרדס-כהנתה לפסק הלכה בענייני שירה — עניינים שהם בהחלט למעלה מיכולתה: זו שהציעה לאשפת את יונה וולך ואת חנוך לוין בכתב-משוגעים, וזו שהיתה מאז לסמל של בוזר בענייני-רוח, ואולם, פרשה אומללה זו, שלאחיה בולגאריות ממלכתית חסרת תקדים, ואשר כללה התבטאויות של שוק, נסתיימה למרבה המול, בלא אישפח ובלא מעצרים, אך הותרה תמירות רבות כאשר להתנהגותה של סגנית-שר בממשלת-ישראל.

כעבור זמן מה, היה זה שירו של יצחק לאור "הימנון לגוש", שפורסם בשנת 1983 בסימן,

קריאה 17—16 ועוד סערה ציבורית, כאשר להקת אקרמאים בהנהגתו של פרופ' שלמה סימוןסון מהמכללה התל-אביבית נפתח לראשי האוניברסיטה, למישרר-החינוך ולמוסדות-ציבור אחרים, בררישה להפסיק לאלתר את התמיכה הכלכלית בכתב העת הנ"ל ולהחרימו באופן מחזאי משימה אשר, כידוע, אף היא לא עלתה יפה. הפעם זהו שירו של פרופסור בנימין הרשוובסקי, "פטר הגדול" אשר עורר מריבצם פובליציסטיים-פאנאטיים בראשותו של העיתונאי חנוך ברטוב, הדרוש לנקוט עדים של ממש ולשלול מהמשורר את תואר הפרופסור.

וכך, אטיאט, עקב בצד אגודל, נחשפת לנגד עינינו תפיסת-עולם מוגדרת, בעלת דינאמיקה חיונית מסיימת מאוד, אשר אם מצרפים אליה את אופנת הבושה שהתפתחה לפני פייפנים-אנשי-מצפון, בעלי השכלה, אנשי-רוח, קיבוצני-קים ועוד, מתקבל מצע חברתי-תרבותי שאיננו מעורר במיוחד, ומסתמנת מגמה אידיאולוגית שיש להיערף לקראתה כראוי.

כי מי שהעיר להנפיל על יונה וולך ועל חנוך לוין בסמכות מלאה של סגנית-שר החינוך, מי שהורה לתלוש עמודים מהאטלס של מדינת-ישראל בתוקף תפקידו כסגן-ראש-הממשלה (דוד לוי) ומי שמציע עכשיו לשלול מבנימין הרשוובסקי את הפרופסורה (ואפשר להביא עוד דוגמות) מעורר בכך גילויים נוספים של השחתת התרבות ומכין את הקרקע ליום שבו יינקטו כנגד סופרים ישראליים אמצעים חמורים אפילו יותר משלילת מקום עבודה.

על כן טעות היא לחשוב כי סערות אלה מתרחשות בכוסים, כפי שנטען בקשר עם שירו של הרשוובסקי, כי אם ריקושטי-שיר הניתן לזירה הפוליטית-העיתונאית מסוגל להצית יצרים ולהפעיל רפלקסים אפלים כה עמוקים, אין זאת אלא שהמערכת האמיתית, הגדולה, על דמותה של התרבות הישראלית, עורנה לפנינו; ואם היא טרם נתחוללה כמלוא עוצמתה, הרי זה רק משום שהבנאליות והנבערות, כפי שנחשפו בנימוקיהם של הגברת תעסה-גלזר ודומיה (כולל הפרופסור סימוןסון), לא חייבו גיוס כללי ולא היוו את הזירה הראויה לכך. בראיון בנושא הנוכח קובע חנוך ברטוב, בתשובה לשאלת המראיית, כתבת כל העיר בירושלים, כי: "הפניה ימינה היא תוצאה של הרבה דברים שלא זה הזמן לנתח. אחת הסיבות היא, שאין לשמאל הזה שום תמונה חיונית, שהישראל המצוי יכול היום לחיות איתה." ואומנם, באחרונה מתקבל רושם כי הימין עושה כל מאמץ להשגת "איוון אינטלקטואלי" עם "השמאל הזה", הן כדי לפרוש מיטריה מוסרית-אידיאולוגית להצרכת דרכו הפוליטית, והן כדי שאפשר יהיה להציג לפני הישראלי המצוי תמונה חיונית שאיתה, "יוכל לחיות". למטרה זו אף גויסה האינטלקטואלית הישראלית הידועה ח"כ גאולה כהן, אשר החלה כאמצעות לר בידיעות אחרונות, לקרוא לדברים בשמם: "לא לפני שניסה זאת תיאורטיקן ואיש-רוח אחר, הלא הוא אריאל שרון, אשר, כידוע, התאמץ בכל כוחו להעמיד תמונה חיונית, מקורית, כואת שהישראל המצוי, במיוחד הצעיר, יוכל לחיות וגם למות איתה.

אבל עכשיו, כשהנוך ברטוב עוסק בשלילת פרופסורות ממשוררים, אני מתקשה לזכור האם הציע מישהו לשלול את אקדוהו של אריק שרון, האחראי למילחמת-הלבנון ולתוצאותיה, ואם מצפים אנשי הימין כי בדרך זו יושג האיוון האינטלקטואלי, אורבא, יבוא אותו ברטוב וישלול את הפרופסורה לא רק מבנימין הרשוובסקי, אלא מכל הסופרים והמשוררים של "השמאל הזה" ויעניקה לאנשי-רוח כמו: מיכה רייסר, צביקה פיק, גאולה כהן, אריק שרון ואחרים.

כך או כך, אף שמדובר כאן בטרור של אנאלפאביטים וגסירוח" (בנימין הרשוובסקי), הרי שאם בכל זאת יש בכוחו של שיר לעורר סערה ציבורית, מן הראוי להאזין בכך סימן מעורר ולהאמין שקומיקאציה מן הסוג הזה טרם אברה מן העולם, על אף כל האמור לעיל, ולמרות תחושתו של גבי דינאל" כי הוא קורבן של "הסתה חולנית".

שמעון צמרת

בשל יציאתו של נתן זך לחופשה
בת מספר שבועות, נערך דף
חדש" על-ידי שמעון צמרת.